

פרוסוקול מס' 121

פשיבת ועדה הכספיים

יום ב' כ"ד באב תשל"ד - 12.8.1974, שעה 10.00

זכרון:

חברי הועדה:

- י. קרנמן - היו"ר
- ע. אפוראי
- א. אפרת
- י. בדר
- י. בן-מאיר
- ז. גרשונביץ
- י. גולן
- ב. צ. חלפון
- ש. לורנץ
- א. מלמד
- ע. פינרמן
- ג. פת
- י. פלומיץ
- נ. קצב
- ה. קורפו
- ד. קורן
- א. רונן
- ז. שובל
- פ. שחל

מוזמנים:

- שר האוצר י. רבינוביץ
- יועץ הממשלה לעניני נפט צ. דינשטיין
- א. אגמון - מנכ"ל האוצר
- פ. נוידרפר - הממונה על הכנסות המדינה
- א. דברת - יועץ שר האוצר
- ג. מורג - האוצר
- פ. דיין - האוצר

מזכיר הועדה:

- א. קירשנר
- א.נ. פלוג

היועץ לועדה:

ד"ר ג. קסרון

היועץ לועדה:

פ. איזנברג

קצרנית:

סדר-היום:

- א. הצעת תיקונים בתקנות המקרקעין (אגרות), תשל"ל-1970;
- ב. חוק פט מימון רכש (הוראת שעה), תשל"ד - 1974;
- ג. חוק פילווה מלחמה, תשל"ד-1974;
- ד. מכירת פניות בחברת הים הצפוני (סודי);
- ה. סקירת שר האוצר על מצב המשק.

(נרקב) ביום 22.8.74

א. הצעת תיקונים בתקנות המקרקעין (אגרות), תשל"ל-1970

היו"ר י. קרגמן:

אני פותח את הישיבה.
באחת הישיבות האחרונות דנו בהצעת התיקונים לתקנות המקרקעין (אגרות) ודעת הוועדה הייתה, שיש לקבל הצעת התיקונים, אלא שחבר הכנסת פלומין ביקש לדחות את ההצבעה.

אני מעמיד אפוא להצבעה הצעת התיקונים בתקנות המקרקעין (אגרות), תשל"ל-1970.

ה צ ב ה

פה אחד נחקלה הצעת תיקונים בתקנות המקרקעין (אגרות) תשל"ל-1970

ב. חוק מס מימון רכש (הוראת שעה), תשל"ד-1974

היו"ר י. קרגמן:

סיימנו את הדיון בחוק מס מימון רכש, פלט לנקודה אחת - שיעור המס על בתי מלון. הצעת הממשלה הייתה 2,7%. חבר הכנסת גולן הציע, כי שיעור המס על בתי מלון יהיה 1% והוועדה קבלה הצעתו. אני ערערתי על כך והצעתי כי שיעור המס על בתי מלון יהיה אחוז ורבע. הוועדה שאם הצעתי לא תתקבל, אני מסתייגות. מאז אותה ישיבה שוחחתי עם חברים, ועל יסוד שיחות אלו אני חוזר ומציע כי שיעור המס על בתי מלון יהיה אחוז ורבע. אני מעמיד להצבעה הצעתי זו.

ה צ ב ה

נחקלה ההצעה כי שיעור מס מימון רכש על בתי מלון יהיה 1/4%

חוק מלווה מלחמה, תשל"ד-1974

היו"ר י. קרגמן:

בחוק מלווה מלחמה נשארה נקודה אחת שנויה במחלוקת - שיעור המס על שעות נוספות ופרמיות. אני מציע שנחליט בתוך הסכמה כללית על 8.5% במקום 10%. תקנות שהותקנו לפי סעיף 122 לחוק קובעות שהנורמות והפרמיות צריכות להיות מאושרות על ידי המכון לפיריון העבודה. חבר הכנסת קורפו מציע שהוראה זו תכלול בחוק ולא תישאר במסגרת תקנות.

אני מציע שתהיה הודעה מפורשת, שועדת הכספים תביעת שיקפד על ביצוע החקנות, שהנורמות והפרמיות תהיינה מאושרות על ידי המכון לפיריון העבודה.

ח. קורפו:

אינני מקבל את ההצעה. כיום אין מבצעים את החקנות מתוך שיקולים פנימיים. אם ההוראה תהיה בחוק, יהיו חייבים לבצעה.

י. פלומין:

אני אהיה מוכן להסתפק בכך ששר האוצר יצהיר לפרוטוקול שהאוצר יקפיד על ביצוע החקנות.

היו"ר י. קרגמן:

אבקש את שר האוצר למסור הודעה זו בוועדה. ועל יסוד הודעה זו של שר האוצר אסור לכנסת החלטת ועדת הכספים.

אותי זה מספק.

י. פלומין:

ח. קורפו:

אני אינני מקבל זאת.

היו"ר י. קרגמן:

אני מביין שאהה רושם הסתייגות.

צ. גרשונז':

לפני שבוע הודיע יושב-ראש הועדה, שיבוא בדברים עם נגיד בנק ישראל שיפיע בפני הועדה. פתי יופיע נגיד הבנק בפני הועדה?

היו"ר י. קרגמן:

ביום ד' יופיע נגיד הבנק בפני הועדה בענין הקפאת האשראי. מלכתחילה נקבע שהנגיד יופיע ביום ג'. אולם ועדת השרים לענייני כלכלה מחכנסת רק ביום ג' ואינני יכול לדרוש מהנגיד שיפיע בפני הועדה לפני ישיבת ועדת השרים לענייני כלכלה.

(אחרי כך - צ. דינשטיין - סודי)

ה. סקירת שר האוצר על מצב המשק

היו"ר י. קרגמן:

אני מקדם בברכה את שר האוצר יהושע רבינוביץ. שר האוצר יסקור מצב המשק וביצוע המדיניות הכלכלית החדשה. התכנית הכלכלית החדשה עדיין אינה מתבצעת בשלמותה, כי כמה מהחוקים, שהם חלק מהתכנית, טרם אושרו על ידנו.

שר האוצר י. רבינוביץ:

הבאתי בפניכם בקווים כללים יסודות התכנית הכלכלית החדשה ויעדיה עוד בטרם הבאתי את התכנית הכלכלית לפני הכנסת. מאז אנו שוקדים על יישומה של התכנית. ואני מנסה להפגש עם צבורים שונים בכדי להסביר להם את מצבה של המדינה. לאחר מלחמת יום הכיפורים משק המדינה שונה מזה שהיה לפני המלחמה. אני מנסה להחדיר לתודעתם של אלה שנפגש אתם את ההכרח שנתחייב אחרת מאשר חיינו עד מלחמת יום הכיפורים. מלחמת יום הכיפורים פגעה בעולם כולו. העצמה שנחגלה על ידי הערבים בהטלת חרם הנפט והעלאת מחירי הנפט, זעזעו את כלכלת העולם. אבל אנו מדברים על ישראל. ואנו מטפלים בהשלכות העמוקות שהיו למלחמה על משקנו. העם בישראל חי במלחמה גם אם התותחים אינם רועמים. ולצערי אינו מתאים את עצמו למצב שנוצר.

נפגשתי עם הועדה המרכזת של ההסתדרות, עם פעילי האגוד המקצועי, עם תעשיינים, עם יבואנים ועם אישים מכל מגזרי החיים הכלכליים שלנו. העליתי בפני ההסתדרות והתאחדות התעשיינים כמה דברים בעקבות התכנית הכלכלית, שאנו נצטרך לטפל בהם במשותף. בראש ובראשונה - שימת דגש גם במצב הקיים על קידום ההשקעות. מה שאומר על הנקודות שהעליתי בפני ההסתדרות והמעסיקים, אלה דברים שאין בהם חידוש. אבל ביישומם חלוי מצבנו.

לא פעם שואלים אותי: מה קרה, רק לפני חודשיים עזב מר ספיר את האוצר ולפתע פתאום חתפית כלכלית חדשה, גזירות, ראייה אחרת? אני חייב להשיב על השאלה. ואני מסביר לשואלים, שאחרי מלחמת יום הכיפורים, ואחרי שהוקמה הממשלה, אילו מר ספיר היה נשאר בתפקיד שר האוצר, היה הולך באותן דרכים ואולי חריפות מאלו שאני אימצתי לעצמי.

כוחו של המשק הישראלי כפי שצמח, עם כל הבעיות והחללים שלי - וחללים ישנם במשקים הרבה יותר מבוטחים מהמשק הישראלי - עמד במבחן גם של המלחמה וגם של הקליטה, רק הודות להשקעות שנעשו בו. היה כאן שר האוצר האמריקאי, מר סימון, אדם ידידותי ופתוח לישראל. והוא ניסה בצורה זהירה מאד להסביר לנו שהמושגים שלנו על העזרה הצפויה מהאמריקאים, לא הייתי אומר מוגזמים, אבל מכבידים. מה שבקשנו מסימון, 1,5 מיליארד דולר לשנה בעד רכש, אנו מוכרחים להשיג. הרכש שלנו הוא פונקציה ממה שקורה בעולם הערבי; להם יש מקורות אדירים. אנו יודעים מה הם עומדים לרכוש בשלוש השנים הקרובות. ואנו רוצים לשמור על פער של 1:3 או 1:4, ואנו מוכרחים לרוץ. אין לנו ברירה. סימון אמר לנו: הבה נעודד השקעות אמריקאיות בישראל. וסיכמנו על הקמת ועדה מינסטרואלית וארבע ועדות משנה - האחת להשקעות, האחת לידע, האחת לחמרי גלם והאחת לסחר, וועדה צבורית משותפת שלנו ושלהם מגדולי אנשי המשק באמריקה ובארץ. אנחנו הפעלנו את ועדות המשנה; ועדה לעידוד השקעות שבראשה בחלק הישראלי עומד אלוף (מיל) גורן מנהל רשות ההשקעות, והראש החלק האמריקאי, סגן עוזר שר האוצר האמריקאי מר וורינגטון; ועדה לעידוד סחר הדדי, שבראש הצוות שלנו בה עומד מר עדין טלבר סמנכ"ל משרד המסחר והתעשייה, ובראש הצוות האמריקאי, סגן עוזר שר המסחר מר רוטנר. בראש הועדה להבטחת חמרי גלם שומדים ראש הצוות שלנו ד"ר מנדלבאום מנכ"ל משרד המסחר והתעשייה ובראש הצוות האמריקאי - יוליוס כץ סגן עוזר שר המסחר. ועדה לעניין העברה ידע לישראל שבראשה בחלק הישראלי עומד פרופ' יעקבי, המדען הראשי של משרד המסחר והתעשייה, ובראש הצוות האמריקאי סגן מנהל המועצה הלאומית למדע.

הועדות המשותפות תתכנסנה ב- 5 - 12

באוקטובר כדי להכין המלצות לוועדה המינסטרואלית שתתכנס בנובמבר בארצות-הברית. הועדה המינסטרואלית מורכבת משר האוצר האמריקאי מר סימון, שר האוצר הישראלי ושרים נוספים מצדנו ומצדם. נוסף לכך תוקם ועדה צבורית לאומית אצלם ואצלנו, אשר חקים מתוכה ועדת היגוי של 10 חברים מכל צד. ואנו מאיישים עתה את האנשים שלנו בוועדה זו. פניתי לשלושת הסקטורים:

הסקטור הפרטי, הצבורי וההסתדרותי ואמרת: אנו חייבים לקרוא אל הדגל מטובי האישים שלנו; אנשים שיתפנו מעיסוקיהם הרגילים לתקופה מסויימת ויבחנו אם הדרכים שפותחת בפנינו ארצות-הברית יש בהן ממש, ויש בהן כדי להביא, על ידי הגדלת ההשקעות וטיב ההשקעות, את המשק לקראת צמצום הפער במאזן התשלומים.

ז. שובל:

לאמריקאים יש זכות וטו בוועדות אלו?

אלו הן ועדות של רצון טוב.

שר האוצר י. רבינוביץ:

הנושא השני שאנו חייבים לשים עליו דגש, הוא הנושא שאנו חוזרים עליו כאסימון שחוק, אבל הוא קובע ופכריע - נושא פריון העבודה והייצור. סיכמתי עם ההסתדרות והתעשיינים הקמת ועדות פושטפות כדי לבחון מחדש, גם באמצעות סקרים ומחקרים המתגלגלים בארכיבים כבר שנים, מה ניתן לעשות בנושא זה. בתקופה של שלוש שנים שלאחר המיתון חל גידול בשיעור של 3.6%, בתוצר למועסק. עם התגברות המצב של תעסוקת יתר חלה האטה בגידול הפריון ובשלוש השנים האחרונות גדל התוצר למועסק ב-4.3%. גם אם גידול הפריון בישראל משתווה לזה שבארצות אירופה - כבר אינני מדבר על ארצות-הברית - אנו חייבים להבין שהפיגור האבטולוטי בפריון בין ישראל ובין ארצות הייצוא גדל הולך, כי קיים פיגור התחלתי בינינו לבינם. וכבר עכשו מחילים להרגיש בנשימה כבדה בכמה ענפי הייצוא שלנו.

הנה התבשרנו שהשוק המשותף מוכן להכנס למו"מ עם 6 מדינות: 3 ארצות המגרב, מלטה, ספרד וישראל. זה אומר שלאט לאט יצטלו חומות המכס על מוצרינו בארצות השוק, והם יתבעו מאתנו שאנו נבטל חומות המכס אצלנו במשך 8-10 שנים. ואם אנחנו יחד עם ההסתדרות ועם המעסיקים, לא נבין את הדבר ולא נישב דרכנו ולא נייערן לכך, אני יודע מה יקרה. ואני יודע מה זה מצריך. זה מצריך שנויים דרסטיים וגישה דרסטית. אני אומר זאת לחברי בהסתדרות בצורה חריפה יותר מאשר למישהו אחר. אחרי ככלות הכל צמחתי במחנה זה. וקיימתי עם החברים בהסתדרות בירורים, בירורים לא קלים, כדי שיבינו את העניין.

באשר לפדיניות השכר אני רוצה לומר: אני נפנה עם אלה הסבורים שהשכר איננו הגורם המוביל בעליית מחירים. אבל גידול מהיר של השכר, יש לו השפעה אינפלציונית חמורה. אם השכר יעלה מעבר לגידול הפריון, ילך המצב ויחמיר. ב-1974 נשלם תוספת שכר שתסתכם ב-4,5 מיליארד לירות, כאשר מזה 0% תוספת יוקר פטורה ממש, וסך כל השכר הוא 17,2 מיליארד לירות ועם התשלומים הנלווים - 23 מיליארד לירות.

גם אם אמרתי שהשכר איננו הגורם המוביל בעליית המחירים, יש לזכור שיש קורלציה בין השכר ובין הייצוא. בשנה שעברה הגיע שיעור ההתייקרות במשק ל-20%; בשנה זו עד היום הגיע שיעור ההתייקרות ל-21% ואינני יודע מה יהיה עד סוף השנה. ואני חש כבר במה שמרחש במשק.

אני תבעתי מההסתדרות לבחון עניין תוספת היוקר. ואתם שמעתם את התגובות הרועמות. אני רוצה להדגיש, כי לדעתי ישנם במדינה שני מכשירים לתפארת: תוספת היוקר וההצמדה. ככל שארצות נוספות בעולם נסחפות למעגל האינפלציה, הן באות ללמוד מאתנו את המכניקה של שני מכשירים אלה. אבל באינפלציה כפי שהיא קיימת אצלנו, שני מכשירים חשובים אלה מתעוותים עד היסוד - גם ההצמדה וגם תוספת היוקר. אם יש אינפלציה בממדים כאלה, ואנו נלחמים בה ומטילים מסיים כדי לספוג כספים, ותוספת היוקר מנטרלת מאמצים אלה, אנו לא נתקדם. הוא הדין לגבי ההתייקרות בחו"ל. זה סל אדיר של 1000 פריטים. מה אין בו, בסל פריטים זה? אם בנקודה זו לא יהיה אומץ לכולנו - לממשלה, להסתדרות ולתעשיינים, - לבחון את הדברים, כל המאמצים שלנו במאבק נגד האינפלציה לא יהיו יעילים. הוא הדין לגבי אגרות החוב הצמודות. אבל לגבי זה, דייה לצרה בשעתה. עוד אבוא אליהם בנושא זה.

כל הדמיניות שלנו מכוונת לריסון הצריכה הפרטית הגבוהה. לגבי הצריכה הצבורית עשינו כמה צעדים דרסטיים

בחקציב המדינה. כבר הגענו לייבוא של 6,5 מיליארד לירות. הספיגה המסיבית שהטלנו על הצבור שתורגש רק בעוד מספר חדשים - כי ועדת הכספים לא טיימה הדיון בכמה חוקים - עשויה להביא לצמצום הצריכה הפרטית. אחת יכול לדבר אל לבות האנשים. אבל כל עוד לא יופעל המכשירים שהחלטנו עליהם במלוא ההיקף, וכל עוד לא נספוג את הכספים הלוחצים במידה סבירה, לא נקטין את הצריכה; ואם לא נקטין את הצריכה, נעמוד בגרעון במאזן התשלום גדל והולך.

לפעמים צר לי שגם הויכוחים שלנו הם ויכוחים של זמנים כתיקונם, כאילו איננו נמצאים במצור, כאילו איננו נמצאים מלחמה, כאילו איננו רוכשים ציוד צבאי בהיקף אדיר, שחייב להשפיע על אורחות החיים שלנו. פניתי אל ההסתדרות ובקשתי שיחנו מחצית תוספת היוקר, כי חשבתי שההסתדרות כדרכה מימים ימימה חייבת להוביל את הצבור בדוגמה ובמופת. ואילו היו נענים לבקשתי, לא היינו נאלצים להפעיל אמצעי ספיגה ולהגיע לשיעור מט שולי כה גבוה.

אמרתי שב-1.4.75 ננהיג מט ערך מוסף. בסוף החודש אביא את הצעת החוק לממשלה. ואני כבר שומע את הרינונים של כל מיני אינטרסנטים המנסים לתקוע מקלות בגלגלי הענין. אבל בסוף החודש תונח הצעת החוק על שולחן הממשלה. ובראשית מושב החורף של הכנסת תונח ההצעה על שולחן הכנסת. אין לדחות הנהגת מט ערך מוסף כי המט השולי הקיים היום הוא בלתי נסבל. הוא משחית את הצבור.

רבותי, אתמול אשרנו סופיה את הקיצוץ הדרסטי והמכאיב בחקציב המדינה. במשך 26 שנות קיום המדינה רק שש שנים לא הוגש תקציב נוסף. ואנחנו בשנה זו של התייקרות של למעלה מ-30% גזרנו על עצמנו שלא להגיש תקציב נוסף. אבל חייבים להבין מה מתחייב מכך. אם לא נגיע לאורח חיים אחר המתחייב ממצבנו הכלכלי לאחר מלחמת יום הכפורים ומה שעוד עלול להיות - אנא אנו באים? הדבר המזעזע אותי, אלה הם הבירורים שאני מנהל בוועדת השרים לעניני שכר עם גורמים שונים במשק. אנו מקדישים שעות כדי להחדיר לתודעת הצבור חומרת מצבנו. ה"צעטעל" של הזעזועים הפוקדים את המשק שלנו - רשות השידור, השירות המטרוואולוגי, רכבת ישראל, עובדי התפעול בנמלים - חייב להדאיג אותנו.

המאזן המסחרי שלנו, בעיקר עם אירופה, הוא כידוע לכם 1:3. ויחרות מטבע החוץ שלנו שוקעות. מהיום הראשון שטר סיפר מסר לי את "האוצר" היו לפני המספרים והתחזיות של מאזן התשלומים ושל השקיעה הצפויה ביחרות מטבע החוץ. ומאז אני מתריע על החומרה שבדבר. התרעמתי על הודעת בנק ישראל על מצב יחרות המטבע; כי אחרי ככלות הכל מהי כלכלה? כלכלה משולבת בפטיכולוגיה. מספיק לזרוק אור על קטע מסויים כדי לגרום לזעזוע. וספקולנטים אינם חסרים בעולם, בודאי לא אצלנו. ואינני בטוח אם הפרופורציות שוות.

אחרי כן י. רבינוביץ - סודי

המאזן המסחרי שלנו עם אירופה הוא חמור ביותר. "קפצתי" ליום וחצי לג'נבה והזעקתי את כל השגרירים שלנו בארצות אירופה לדיון דחוף בנושא זה. אנו רוצים להגיע להסדר עם ארצות השק על סחימת הפער במאזן המסחרי אתן על ידי השגת מלווים נורמליים. הכוונה היא להגיע להסדר בדרגים הגבוהים ביותר. אבל זו עבודה שתימשך זמן. אני מקווה שהסדרים אלה יאפשרו לנו לעבור את התקופה הקשה שאנו נתונים בה.

י. בן-מאיר:

אם בארץ מסויימת הפער הוא 200 מיליון דולר, היינו רוצים שיתנו לנו אשראי

שר האוצר י. רבינוביץ:

בטכום זה לתקופה של 3-5 שנים.

מי יקבל אשראי זה?

ז. שובל:

אנו רוצים להגיע להסדר זה אם על ידי בנקים ואם על ידי המדינה.

שר האוצר י. רבינוביץ:

אני מודה לשר האוצר על סקירתו. יפתח את הדיון בסקירתו של שר האוצר -

היו"ר י. קרגמן:

לפי סדר הנרשמים - חבר הכנסת שובל.

שר האוצר דיבר בשכנוע רב על הצורך בשנויים דרסטיים ובגישה דרסטית המתחייבים מהמצב. כאיש האופוזיציה אני מוכרח לומר, שמפליא אותי ששר האוצר המעיד על עצמו כמי שמשתייך למחנה מסויים, שהוא המחנה הדופיננטי בארץ, מדבר כמי שתמיכת המחנה הזה אינה נתונה לו. מהנה זה היה צריך לעמוד מאחוריו של שר האוצר. ואם אינו עומד מאחוריו - זה רע.

ז. שובל:

הייתי רוצה לשאול את שר האוצר, מה הם הצעדים הדרסטיים שהוא מדבר עליהם? שר האוצר דיבר על השכר. השאלה איננה רק שאלת השכר, אלא שאלת התמורה הכספית המשתלמת לעובד, בין אם זה שכר ובין אם אלו הן הטבות שונות הנובעות ממסטר המסים הקיים בארץ, ואין כל סימן שאתם עומדים לשנותו.

אני מחייב הנהגת מס ערך מוסף. אני יודע שבכל המפלגות יש קבוצות לחץ הפועלות נגד הנהגת מס זה. אבל העכוב בהנהגת מס ערך מוסף היה במשרד האוצר. בזמנו של השר ספיר נאמר, שאי אפשר להטיל מס ערך מוסף בזמן של גיאומט. היום המשק מחומם יותר. ואני חושב שאם הנהגת מס ערך מוסף לא תלווה בשנוי שיטת המיסוי הישיר, גם מס ערך מוסף לא ישיג מטרתו - מס אמת שיש בו עידוד לעבודה. לא יתכן להפשיך במצב הקיים שאתה ער לו, אבל אתה משלים אתו, אדוני שר האוצר. אנו יודעים ששליש מכל ענף הבנייה מבוסס על כסף שחור; ובענף זה יש קשר של שתיקה מהקבלן ועד רוכש הדירה.

בסקירתך לא שמענו דבר על מדיניות כוח האדם. נכון הוא שיש עלייה בפריזן העבודה. אבל כל זמן שיש שירותים שבהם נוח לעבוד יותר מאשר בייצור, לא יעלה הפריזן בענפי הייצור במידה שניתן להעלותו. כבר אמר ראש הממשלה שבשום מקום בעולם אינן נהוגות שעות העבודה הנהוגות בישראל במשרדי ממשלה ובבנקים. וזאת כאשר פועלי הייצור אינם מקבלים תמורה הולמת לעבודתם. כל זמן שלא יחול שנוי בתחום זה, לא תהיה ניידות עובדים, לא תהיה עלייה בפריזן ולא יגדל מספר עובדי הייצור.

אני מסכים להערכה שתוספת היוקר כעקרון הוא עקרון בריא. אבל כאשר המדינה נמצאת במצב חמור צריך לבוא להסתדרות ולעובדים ולומר: חוזי עבודה לשנתים ותשלום תוספת יוקר ובענפים שהם ענפי מפתח, אין שכיחות בשנתים אלו. אין להבהל מהדעיזן של איסור שכיחות והשבתות לתקופה של שנתיים, כמובן תוך קיום בוררות חובה.

אני חושב שרוב המפלגות היו נותנות תמיכה לשר האוצר, אם היה הולך בדרך זו. אבל אני שואל: אדוני שר האוצר, הפחנה שלך יתן לך תמיכתו בענין זה? בלא תמיכתו של מחנה זה לא ניתן ללכת בדרך זו. ולי נדמה שמזכיר ההסתדרות, מר מסל, רוצה להוכיח שהוא "גבר יותר מבן-אהרן" ולכן הוא מתנגד.

לגבי הועדות המשותפות עם האמריקאים, אני חוזר על שאלתי, האם לאמריקאים יש זכות וטו לגבי השימושים בכסף וסדר העדיפויות?

י. בן-פאיר:
אני חותם על כל דבר שאמר שר האוצר. אני חוזר כמוהו בתחושה של חומרת המצב. אבל אני רוצה להעיר מספר הערות.

שר האוצר אמר שהכלכלה משולבת בפסיכולוגיה. אני חושב שהגורם הפסיכולוגי בכלכלה הוא העיקר. אם ידעו ליצור בצבור את התחושה עליה דיבר שר האוצר, אפשר יהיה להגיע להישגים גדולים בכל התחומים. אם לא יצליחו ליצור תחושה זו, שום דבר לא יעזור.

אמרת שהעם צריך להתאים את עצמו למצב החמור. הראשונים שאינם מבינים זאת הנכם אתם, אנשי הממשלה. במצב כזה אין אתם מקיימים ממשלה הנשענת על 61 חברי כנסת? כיצד אינכם מבינים את החשיבות של ממשלת חירום לאומית? כאשר חצי העם באופוזיציה, איזה מצב חירום הוא זה? אנחנו לא הצבענו נגד התכנית הכלכלית של הממשלה. אבל אדוני שר האוצר, מתוך תחושת חומרת המצב הכלכלי, אחת היית צריך להיות הראשון בעד הקמת ממשלת חירום לאומית, כי המנהיגות נותנת דוגמה אישית. מדוע לא הפעל בכיוון זה, והרי יש לך השפעה במפלגתך?

אני בעד הנהגת מס ערך מוסף. אני חושב שזה המקור היחיד לגיוס כספים. המיסוי הישיר הוא כה גבוה, שאי אפשר להעלותו. אבל אין זו אשמת ועדת הכספים שמש ערך מוסף לא הונהג עד היום. במידה וזה יכול לעזור, אני מחזק ידך אדוני שר האוצר: אל תכנע ללחצים. מיצינו עד תום כל האמצעים האחרים ונותר רק אמצעי זה של מס ערך מוסף.

באחת ההזדמנויות אמר שר האוצר, שמישהו הציע לו לעשות פיחות והוא "זרק אותו מחדרו". אני מכיר הרבה תיירים שהולכים לשוק השחור להחליף דולרים, כי יש פער בין מחיר הדולר הרשמי ובין מחירו בשוק השחור. לדעתי, שום דבר לא יועיל בסופו של דבר תגישו לפיחות. מדוע לא תקדימו לעשות זאת? הדבר ימנע הברחה מטבע.

כאיש האופוזיציה אני מחזק ידי הממשלה, שלא תיכנע לתביעות טכנאיות ושות השידור. תסגרו את הטלוויזיה - לא יהיה אסון - ואל תכנעו.

אני מסכים שתוספת היוקר הוא מכשיר רב-חודל. ואין לפגוע בו. אבל אפשר לעשות דבר אחר - להטיל מס על תוספת היוקר שכיום היא פטורה ממס.

באשר להסכם עם השוק המשותף, יש לי הרושם שיש מי שדואג לשים מגלות בגלגלים אלה. יכול להיות שכדאי לנו לוותר על נקודה זו או אחרת ובלבד להגיע להסכם עם השוק המשותף.

כל משק הנמצא במצב של פלחמה, דואג לתכנון כוח האדם וניצולו היעיל. אם לא נמצא דרכים להעביר כוח אדם מענפי שירותים לענפי ייצור - לא יועיל דבר. בתחום זה צריך להיות תכנון ממלכתי וביצוע באמצעות צוים ותקנות. ואני מצפה לשמוע מה עומדת הממשלה לעשות בנושא זה.

ש. לורנץ:

שר האוצר הזכיר את "האוצר" שהוא קבל. כבר נאמר שבימות המשיה יהיו כאלה הנקראים חכמים בלי חכמה, וחרדים שאין בהם יראת שמים ועשירים שאין להם כסף.

אדוני שר האוצר, דברת על הגורם הפסיכולוגי בכלכלה. ושאלתך היתה - כיצד מחדירין לתודעת הצבור מצבנו החמור והשנויים מרחיקי הלכת המתבקשים ממצב זה? בצדק דברת על הגורם הפסיכולוגי. הגורם הפסיכולוגי בא לידי ביטוי בדברים חיצוניים. ובתחום זה דבר לא נשתנה. והשנוי צריך לבוא מלמעלה. אם ראשי המדינה היו הראשונים שבאופן סמלי - וזה יכול להיות סמלי ליום אחד - היו מתחילים להזדקק לתחבורה הצבורית, מבחינה מעשית, זה שום דבר אבל מבחינת הדוגמה והמופת, זה דבר גדול מאד.

לא אחת העליתי שאלת יבוא המותרות, מותרות מובהקים שמנקרים עיני הבריות. הסבירו לי שמותרות אלה מהווים רק אחוזים מעטים ביבוא הכולל. אבל מותרות אלה מבחינה פסיכולוגית יש להם השפעה שלילית. כאשר יוצאים לחו"ל עשרות אלפי אנשים המקבלים הקצבת מטבע של 450 דולר, פירוש הדבר שהכל שפיר והכל טוב. עד כאן על דברים שבטמל.

והערה אחת על דבר ממשי - האבטלה הסמויה. כולנו מרבים לדבר על האבטלה הסמויה, כל אחד בסגנונו. קיימת אבטלה סמויה ובעיקר בקרב המנגנון הממשלתי. בזמן האחרון שמתי לב, שכאשר מצלצלים למשרד ממשלתי צריך לחכות חמש דקות ויותר עד שבכלל נענים. אני רואה בכך זלזול מצד הפקידים. אני חושב שלא אגזים אם אומר שאפשר להעביר שלישי מהפקידים במנגנון הממשלתי לחפקידים אחרים. ודבר זה היה בו כדי לזעזע אמות הסיפים. פתאום היו פוקחים הכל עיניהם ואומרים: איננו יכולים לשבות, כי אם אפשר לוותר עלינו, אין זה פשוט לשבות. יש להעביר את הפקידים המיותרים לענפי ייצור בתחום האזרחי ובתחום הצבאי. כמובן שאי אפשר לעשות זאת בבת אחת. אבל מי שיעזו ויתחילו, יביא לשנוי הרדיקלי שבו רוצה שר האוצר.

אני רוצה לשאול את שר האוצר, כיצד הוא מתאר לעצמו את ההשקעות מארצות-הברית? עם כל הרצון הטוב של שר האוצר האמריקאי, השקעות אינן פילנטרופיה ואינן מגביות. אנחנו יודעים שהמשקיעים יכולים לקבל תנאים כלכליים ובטחוניים טובים יותר במדינות אחרות. מדוע יבואו לישראל?

היו"ר י. קרגמן:

אני שמח ששר האוצר קיבל את הרעיון של הנהגת מס ערך מוסף. אני מציע לא לזרז את החקיקה בנושא זה ולא להנהיג את המס בטרם תיעשנה כל ההכנות הדרושות, אחרת עלולה הנהגת המס להכשל. חשוב שהנהגת מס ערך מוסף לראשונה לא תהיה כרוכה בהכנסה נוספת למדינה, כי מס ערך מוסף יבוא במקום מסים עקיפים קיימים. היתרון בהנהגת מס ערך מוסף יהיה בכך שיקום לנו מכשיר פיסקלי עצום ובעת הצורך העלאת מס זה במחצית האחוז תביא עמה הכנסה של חצי מיליארד לירות.

אינני מקבל את ההצעה שיוטל מס הכנסה על תוספת היוקר. יש הצעה ש תוספת היוקר תשולם על כל השכר, ולא על 1000 לירות, וייגבה מס הכנסה מתוספת היוקר. אני אינני מקבל גם הצעה זו. אני מציע שנשמור על העקרון שעל תוספת היוקר לא יוטל מס.

לעומת זאת אני רוצה להעלות הרהור האם אמנם צריך המשק לכסות התייקרות הנובעת מגורמים חיצוניים, מגורמים בשוק העולמי. ההתייקרות בארץ אינה נובעת רק מגורמים מקומיים. היא נובעת גם מגורי חוץ. ולדעתי צריך לבחון את השאלה, האם המשק צריך לכסות התייקרות הנובעת מגורמי חוץ.

רבותי, אין להטיל את כל העול על השכירים בארץ. יש חלקים שגורמים הון. אני יודע שנעשים מאמצים כבידויים על ידי מינהל הכנסות המדינה, ואני יודע את כל הגורמים האובייקטיביים המשקיעים על פאמצים אלה - להגיע לחלקים אלה. אני יודע שקשה להגיע אל רופאים ואל מורים הנותנים שיעורים פרטיים ואל קבלני משנה ועצמאים אחרים. אנו צריכים לאמץ מן חנו כדי להגיע אל כל אלה. אני יודע שהדבר כרוך בקשיים בכל העולם ולא רק אצלנו. אבל אם היום מגיעים אל 90% מהחייבים במס, צריך לעשות הכל כדי להגיע גם אל ה-10% הנוותרים.

והערה אחת על האשראי. הממשלה נותנת אשראי ללא הצמדה ומחצית האשראי ניתן בריבית שלילית. אמנם לאחרונה הועלתה הריבית ב-2%, אבל העלאה זו אינה משמעותית. לא יתכן שאזרח הנזקק לאשראי ישלם 25-27% ריבית ואילו מחצית האשראי הניתן על ידי הממשלה, ניתן בריבית מכסיבלית של 15%, ללא הצמדה. מבקר המדינה פתריע על כך בכל דו"ס שלו. אינני מציע הצמדה של האשראי. אבל אולי בהחלט תובע העלאת הריבית. לא יתכן שיימשך הפער הקיים בין הריבית על האשראי המכוון והריבית על האשראי החפשי. במידה וצריך להוסיף עזרה לתעשייה ולחקלאות צריך לעשות זאת ישירות ולא באמצעות אשראי זול שמעוות את המשק.

אדוני שר האוצר, אני חושב שכל הועדה תעודד אותך במאמץ לנהוג ביד חזקה בביצוע התכנית הכלכלית. שום דבר עוד לא קרה ברמת חייה של המשפחה בארץ. תוצאות התכנית הכלכלית עדיין אינן מורגשות. הן תורגשנה בעוד זמן לא רב.

הקצוצים בחקציב הממשלה, עליהם החליטה הממשלה, יש בהם כדי לשמש דוגמה חשובה. הממשלה לא רק נאה דורשת, אלא גם נאה מקיימת. אני יודע את המאבקים של שר האוצר הקודם עם השרים על קיצוצים בחקציבי משרדיהם. אני יודע את הויכוחים של שר האוצר הנוכחי עם השרים. ואני יודע שהקצוצים שהוחלט עליהם, הם קצוץ בבשר החי, קיצוץ בשירותים. אבל אין מנוס מכך. הדברים יובאו לפנינו. וועדת המשנה תעקוב אחרי הדברים.

י. גולן:

התרשמתי מאד מדברי שר האוצר; התרשמתי מהעניינות שבהצגת הדברים ומהתפיסה

המהירה המהירה של העניינים תוך זמן קצר.

התכנית הכלכלה החדשה שנועדה לרסן את האינפלציה במידת מה, חיבתן בביצועה. היא מכאיבה, אבל איננה דרסטית כל כך, כי היא פרושה על פני שטח רחב מאד.

נכון הוא שגורם השכר אינו הגורם המוביל בעליית המחירים. אבל יש לו השלכה חשובה מאד. ראשית, יש מוצרים עתירי עבודה, שבהם שכר העבודה מהווה 70% וכל עלייה בשכר יש לה השפעה על מחיר המוצר. שנית, אי אפשר לרמות את המשק. אם אחת מזרמים כסף, אין זה חשוב באיזה שם תקרא לו, השפעתו היא אותה השפעה.

אני יודע שכל רצון ולו רק לבדוק עניין תוספת היוקר כרוך בקושי פסיכולוגי ולא רק בקושי ענייני; כי נקבעו צמדות ואף אחת אינו מוכן לוותר על עקדתו. יש לי הרושם שאין פתיחות לדון בנושא. אינני אומר שצריך להחליט מיד על שנויים בתוספת היוקר. אבל לפחות לדון ולבחון את הנושא. הייתי מציע ששר האוצר יפגש עם נציגי ההסתדרות בחקופה רגועה - ולא בחקופה שהעניין אקטואלי - כדי לנסות לבחון את הנושא. כי בלי ההסתדרות לא ניתן לעשות דבר בנושא זה. גם הצעת הפרופסורים וגם הצעתו של מר קרגמן, שכתב עליה ד"ר ארנון - צריך לבחון אותן. יש מי שאומר ששתי ההצעות תלושות מהמציאות. אני אינני חושב כך. על כל פנים אפשר לבחון אותן, כי בסופו של דבר הכוונה איננה רעת העובדים אלא טובתם וטובת המשק כולו. אני חושב שהחלטת ההסתדרות בעניין תוספת היוקר, לאחר פנייתו של שר האוצר, איננה לטובת הפועלים. מי שרואה את הדברים מהיום למחר, יכול להיות שהוא יחשוב שהדבר הוא לטובת הפועלים. אבל מי שרואה את הדברים לטווח ארוך, צריך היה לקבל את הצעת האוצר.

כיוון שלא ניתן לספוג מחצית תוספת היוקר, אמר שר האוצר, עלינו על דרך שאיננה כל כך טובה. אני באמת חושב שעלינו על דרך רעה, כי הגענו למס שולי של 87.5%. זה אבסורד מוחלט. אי אפשר לעמוד בכך. אני חושב שהיתה אלטרנטיבה אחרת - העלאה שעורי מס הקנייה על 1000 מוצרים.

אני שמח להודעת שר האוצר על הנהגת מס ערך מוסף. אבל הנהגת מס זה צריכה להיות חלק של רפורמה כללית ולא קטע בפני עצמו.

זוהי הכוונה.

שר האוצר י. רבינוביץ:

י. גולן:

שר האוצר הזכיר החלטת השוק המשותף לפתוח במו"מ עם ס מדינות, בתנאי ישראל. ברור שהסכם עם השוק המשותף יחייב התאמת המשק שלנו לסדורים חדשים. וזה מחייב שפפעלים כושלים לא יסמכו על כך שהמדינה תתמוך בהם. זה מחייב ניידות עובדים. אם לא נתמוך במפעלים כושלים חוגבר ניידות העובדים ונעביר עובדים ממקומות בהם אינם דרושים למקומות בהם הם דרושים.

אני חושב שאנו עושים מעט מאד בתחום ויסות כוח האדם במשק. אנו צריכים להגביר ניצול פוטנציאל כוח העבודה שלנו. אני מתכוון לעבודה נשלים, פנסיונרים, נוער, סטודנטים ואחרים.

א. אפרת:

מי שעוקב אחרי הנעשה בארץ ובעולם נוכח לדעת, שכל מכשירי החיזוי בכלכלה השתבשו בשנתים האחרונות, ובייחוד מאז אוקטובר 1973 נוכח משבר הנפט, משבר המטבע ומשבר המרי הגלם. במצב זה אינני בטוח אם המרשמים שאנו יכולים להציע פה הם כולם בדוקים. לכן התכנית הכלכלית החדשה, המתפרשת על פני שטח רחב מאד, טובה יותר מכל אמצעי אחר כמו מיתון, פיהות, מס ערך מוסף או כל אמצעי אחר.

אני חושב שהמשק הישראלי הוא בדרך כלל משק בריא. החקלאות בריאה, התעשייה בריאה. גם התעשייה וגם החקלאות עמדו במבחן פלחמת יום הכיפורים. משק זה בשביל 3 מליון תושבים הוא משק חזק. והוא יכו לייצר יותר ממה שהוא מייצר היום. אבל יש כמה נקודות תורפה, שלהן אנו רוצים למצוא פתרונות.

אני רוצה לומר לשר האוצר, שאינני פרוצה מהתמונה הורודה שהציג בפנינו לגבי מטבע החוץ. אני חושב שאין מקום לארבעה בעניין זה.

אני רוצה לשאול את שר האוצר: מדוע הוא משאיר את עניין האשראי לויכוח בין הבנקים ובין בנק ישראל? אני חושב שאין מקום להקפאת האשראי. יש מקום לויסות האשראי ולסלקטיביות באשראי. אבל אי אפשר להשאיר לנגיד הבנק את הויכוח עם הבנקים בנושא זה. אני חושב שהממשלה צריכה להגיד דבר בעניין זה, ודברה צריך להיות לא בכיוון של הקפאת האשראי אלא בכיוון של סלקטיביות של האשראי בהתאם לצרכי המשק.

המשק הישראלי אינו יכול להזיז התעשרות כפי שהיא קיימת בארץ. הוא אינו יכול להזיז את רמת החיים של 200,000 משפחות שמש הכנסה אינו מגיע אליהן. חבר הכנסת שובל דבר על כסף שחור. יש כסף שחור שעובר דרך הייבוא והייצוא, קבלנות הבניין ושטחים אחרים, ומנסים להלבין אותו. אינני בטוח אם לממשלה יש שליטה על צנורות אלה של הכסף השחור. ברור לי ש-20-25% מהאוכלוסייה חיים מעבר לגבול שהמשק שלנו יכול לעמוד בו. התכנית הכלכלית, שאני מתייחס אליה בחיוב, אינה מגעת אל קבוצות אלו.

צ. גרשונז: אתה אומר שיש 200,000 מפרנסים שאינם משלמים מס הכנסה?

א. אפרת: שאין מגיעים אליהם.

צ. גרשונז: אם אומרים שיש 200,000 מפרנסים כאלה, אני רוצה לדעת מי הם.

היו"ר י. קרגמן: אם גובים 13 מיליארד לירגות, הדבר שגובים 92% מאומדן ההכנסה בחקציב. 100% אף פעם לא יגבו. גם בארצות אחרות אין גובים 100%.

א. אפרת: אני סומך על אנשי מינהל הכנסות המדינה. אבל הם עושים מלאכת הגבייה בצורות הרגילים. כדי להגיע אל המתעשרים ואל בעלי הכסף השחור, צריך ליצור כלים מיוחדים.

אני חרד מפני הנהגת מס ערך מוסף. אינני בטוח אם זה הזמן המתאים להנהגת מס ערך מוסף. בתקופה של התייקרות דוהרת, אינני יודע אם יש מקום להכניס גורם התייקרות נוסף. אני רוצה לדעת, האם מס ערך מוסף יבוא במקום ימס קנייה, או שהכוונה היא להמיר מס הכנסה במס ערך מוסף, ואינני מדבר על תלויות שהחלטנו עליהם כהוראת שעה.

אני חושש שהחלטת הממשלה על ויסות הבנייה לא תחבצע. אם יש החלטה שיש לה השלכות רציניות גם על האינפלציה וגם על רמת החיים, זו ההחלטה על ויסות הבנייה. אם בנקודה זו לא תגלה הממשלה יד חזקה, אינני יודע איפה היא תגלה יד חזקה.

נ. קצב:
שר האוצר אמר שהכלכלה משולבת בפסיכולוגיה. אולי יש בזה. אבל כאשר מונים את הכסף בסוף החודש, הגורם האריתמטי הוא הקובע.

אני יכולה להבין את כל החרדות של שר האוצר. אבל הכלכלה במדינת ישראל היא פועל יוצא של המצב הבטחוני.

אדוני שר האוצר, חוספת היוקר ניתנת אחרי התייקרות והיא אינה מפצה על מלוא התייקרות. בעבר אמרנו: נצמצם את הסובסידיות, אבל נפצה משפחות מרובות ילדים. בסופו של דבר הפיצוי היה 4 לירות לחודש לכל ילד במשפחה.

מס ערך מוסף, אם יונהג בתקופה של אינפלציה, יביא להתייקרות נוספת. בהולנד חשבו שהנהגת מס ערך מוסף תביא להעלאת מחירים בשעור של 1,5 אחוזים. ולמעשה היתה התייקרות בשיעור של 7%. ואני רוצה לשאול מספר שאלות לגבי מס ערך מוסף:
א. האם יוטל מס ערך מוסף בשלבים או יוטל בבת אחת על כל המוצרים והמצרכים?

ב. האם ישוחררו ממס ערך מוסף מצרכים חיוניים ויוטל מס גבוה יותר על מוצרי מותרות?

היו"ר י. קרגמן:
כאשר נדון בהצעת החוק, תנתנה תשובות על שאלות אלו.

נ. קצב:
אם שר האוצר מודיע שיגיש הצעת חוק עם פתיחה מושב החורף, מותר לי להעלות שאלות המעסיקות אותי לגבי מס זה.

אילו יכולנו להגיע להסכם-חבילה על שכר, מחירים, רווחים ומסים, הייתי מקדמת זאת ברצון. אני חושבת שיש עוד מה לעשות בחחום המסים. יש להטיל מסים על אלה שעד היום שלטונו המס לא הגיעו אליהם.

היו"ר י. קרגמן:
נמשיך בדיון זה באחת הישיבות שנקיים בפגרה.

ישיבה זו נעולה.